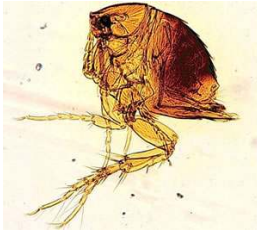

Tungiazė – reta tropinė liga

Jau nuo senų laikų žmones traukė nežinomi, neatrasti kraštai. Jei ne žmonių smalsumas, nebūtų atrasta Amerika ir dar daugelis kitų kraštų. Visus pasaulio žmones, neišskiriant ir lietuvių, traukia tolimi kraštai, žavi nuostabi jų gamta. Tačiau tolimuose, tropiniuose kraštuose turistai patiria ne tik daug nuostabių išpūdžių, bet susiduria ir su įvairiomis užkrečiamosiomis ligomis. Iš parazitinių tropinių ligų lietuviai dažniausiai įveža maliariją, tačiau pasitaiko ir kitų retų ligų. 2005 metais Lietuvoje buvo užregistruotas pirmas tungiazės atvejis, įvežtas iš Lotynų Amerikos.

Tungiazė yra ektoparazitozė, kurią sukelia smėlio blusa *Tunga penetrans*. Smėlio blusa yra mažiausia žinoma blusa, jos dydis siekia apie 1 mm. Ji turi didelę kampuotą galvą ir siaurą trumpą krūtinę. Smėlio blusa gyvena šiltame, drėgname dirvožemyje ir smėlyje, todėl dažniausiai randama paplūdimiuose, dirbamoje žemėje ir miškuose. Patinas ir patelė maitinasi šiltakraujų gyvūnų ar žmogaus krauju, bet tik apvaisinta patelė pasilieka ir įsikuria odos viršutiniame sluoksnyje epidermyje. Smėlio blusa odoje rausiasi galvos pagalba. Žaizdoje ji įsikuria galva žemyn, kad galėtų maitintis krauju, tuo tarpu uodeginis galas išsikiša iš žaizdos paviršiaus, tokiu būdu susiformuoja angelė, per kurią blusa kvėpuoja. Apvaisintos patelės kūne vystosi kiaušinėliai, todėl blusa pradeda didėti ir per 7–10 dienų ji užauga iki 1 cm. Tokia blusa per 1–2 savaites išskiria apie 100 kiaušinėlių, kurie per žaizdos angą, kartu su išmatomis išsiskiria ir nukrenta ant žemės. Padėjusi kiaušinėlius blusa žūsta. Jeigu neprisideda antrinė infekcija, sudžiūvęs blusos kūnas savaime pasišalina iš šeiminingo odos. Kiaušinėliai toliau vystosi ant žemės. Vidutiniškai po 3–4 dienų iš kiaušinėlių išsiritą lervą, kuri dirvožemyje per 2–3 savaites virsta suaugusia smėlio blusa.

Smėlio blusos kiaušinėliai šalinasi iš žaizdos

Infekcijos šaltinis yra užsikrėtę žmonės ir įvairūs gyvūnai (raguočiai, arkliai, avys, asilai, graužikai, kiaulės, šunys, katės ir kiti laukiniai ir naminiai gyvūnai), kurių odoje parazituoja suaugusi smėlio blusa ir išskiria kiaušinėlius. Žmonės užsikrečia vaikščiodami basi ar gulėdami ant žemės, kur yra suaugusių smėlio blusų.

Klinika

Pirmas infekcijos požymis yra smėlio blusos įsiskverbimo vietoje – odoje – atsiradęs juodas taškelis. Kadangi smėlio blusa ribotai gali šokinėti, dažniausiai žaizdos atsiranda ant kojų, ypačingai pėdų, kojų pirštų ir aplink kojų pirštų nagus, bet taip pat gali būti pažeisti sėdmenys ir tarpvietė. Mažas paraudimas su centre esančiu juodu taškeliu yra pirminė ligos forma. Per kelias savaites paraudimas lėtai didėja, atsiranda baltas, žirnio dydžio nuo 4 iki 10 mm mazgelis su matomu įdubimu. Kartais iš žaizdos bėga rudos išskyros. Blusai skverbiantis į odą, vystosi skausmingas uždegimas su paraudimu, patinimu ir niežėjimu. Parazitui išskiriant savo apykaitos produktus, fermentus, tirpdančius audinius, bei pačiai blusai didėjant, žaizda, iš pradžių buvusi neskausminga, tampa labai skausminga, atsiranda stiprus niežulys, dėl kurio ligonis negali miegoti. Užsikrėtus pakartotinai atsiranda grupė mazgelių su akvta išore.

Tungiazės žaizda

Daugumoje atvejų žaizda užgyja be tolimesnių komplikacijų. Tačiau antrinės infekcijos rizika yra gana didelė, nes blusai skverbiantis, ji pažeidžia viršutinį odos sluoksnį ir sudaro geras sąlygas bakterijoms patekti į odą. Taip pat bakterijos, prilipusios prie blusos kūno, gali būti aktyviai įnešamos ar ligoniui kasantis įtrinamos į žaizdą. Praktiškai jau per dvi dienas prisideda antrinė bakterinė infekcija ir žaizda pradeda pūliuoti. Esant sunkiai infekcijai su daugybinėmis žaizdomis bei laiku nepradėjus gydymo gali

vystytis komplikacijos: limfangitas, gangrena, kojos pirštų nagų netekimas, deformacija, sepsis, stabilgė ir net mirtis.

Istorija

Tungiazė nėra nauja liga. Pirmi šios ligos atvejai užfiksuoti Kristupo Kolumbo laivo „Santa Marija“ komandos nariams. Jūreiviai 1492 metais dėl laivo avarijos buvo sustoję Haiityje ir ten užsikrėtė. Jie ir atvežė smėlio blusą į Europą. Tungiaze taip pat užsikrėtė ir daugelis ispanų kareivių, kurie dėl šios

Vienas iš Kolumbo laivų „Santa Marija“

ligos turėjo palikti Kolumbiją. Smėlio blusa iš savo gimtinės Karibų buvo išplatinta į kitas pasaulio vietas. Dokumentai liudija, kad ši blusa 1600 metais buvo pervežta į Afriką, kai Tomo Mitčelo laivas iš Brazilijos atplaukė prie Afrikos krantų ir sergantys įgulos nariai pernešė blusą į krantą. Per 25 metus smėlio blusa išplito visoje Afrikoje. Iš Afrikos parazitas pateko į Aziją, kai 19 amžiuje Didžioji Britanija pasiuntė savo karius iš kolonijų Indijoje į Afriką. Užsikrėtę kariai parnešė smėlio blusą į Indiją ir Pakistaną.

Tungiazės paplitimas

Smėlio blusos labiausiai mėgsta šiltą sausą dirvą ar smėlį. Jos randamos tropinėse ir subtropinėse Amerikos, Afrikos, Azijos šalyse. Smėlio blusa yra ypač paplitusi Karibuose. Juose tungiazės paplitimas siekia nuo 16 iki 55 proc. Liga labiausiai paplitusi Afrikos – Nigerijoje, Centrinės ir Pietų Amerikos – Karibuose bei Trinidade, bei Azijos – Indijoje, šalyse. Endeminėse skurdžiose šalyse registruojamos sunkios tungiazės formos, kai ligoniai turi kelias dešimtis ar šimtus šios smėlio blusos padarytų žaizdų. Dažniausiai yra pakenkami kojų pirštai, stebima kojų pirštų nagų deformacija, nagų netekimas (69 proc.), taip pat pakenkiamos pėdos ir kulnai, todėl ligoniams darosi sunku vaikščioti.

Sunki tungiazės forma: daugybinės žaizdos ant kojų pirštų

Šiais greito susisiekiimo ir kelionių laikais pavienių tungiazės atvejų aptinkama ir Europoje. Čia šią ligą dažniausiai įveža turistai iš Pietų Amerikos bei Afrikos šalių. Turistams ši liga dažniausiai pasireiškia viena ar keliomis žaizdomis. Paprastai turistai kreipiasi medicinos pagalbos praėjus 1 savaitei po užsikrėtimo, tai yra ankstyvoje parazito vystymosi stadijoje, todėl liga praeina be komplikacijų ir yra greitai išgydoma.

Gydymas

Tungiazė gydoma pašalinant blusą iš žaizdos, panaudojant chirurgines žnyples ar adatas. Likusi ertmė išvaloma ir žaizda patepama antibiotikais. Dažniausiai naudojami plataus spektro antibiotikai, siekiant išvengti antrinės bakterinės kilmės infekcijos, taip pat ligoniui taikoma profilaktika prieš stabilgę.

Profilaktika

Efektyviausia apsauga nuo tungiazės yra batų nešiojimas ir insekticidų naudojimas endeminiuose kraštuose.

Parengė

Užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės
centro gydytoja epidemiologė

Aušra Bartulienė